

Memoir Kunststukje van vertaler Jan van der Haar

Zwierig, luchtig en vol taalplezier

In *Familielexicon* portretteert Natalia Ginzburg haar familie en naasten aan de hand van hun lexicon. Taal vertelt meer dan een foto, vindt ze: 'Door een van die zinnen of woorden, zouden wij, broers en zussen, elkaar herkennen in een donkere grot.'

Ik had niet zo'n zin om het over mezelf te hebben. Dit is dan ook niet mijn verhaal, maar veeleer, ondanks leemtes en lacunes, het verhaal van mijn familie,' schrijft de Italiaanse Natalia Ginzburg (1916-1991) in een woord vooraf. Ze noemt het zelf een 'herinneringsboek'. De mensen die het meest in haar geheugen zijn gegrift, zijn degenen met een eigenzinnig taalgebruik.

Ginzburg was de jongste van een gezin met drie broers en een zus. Haar vader, de Joodse hoogleraar Giuseppe Levi en haar moeder Lidia Tanzi, behoorden tot een intellectueel burgerlijk milieu dat het socialisme aanhing. Volgens de door vader verbreide familie-ethiek deugden alleen de mensen die antifascistisch waren: 'Weet je dat Casorati antifascist is?' zei mijn moeder. (...) en als mijn vader hoorde dat er een bij was, veerde hij meteen op. 'Ah, is hij antifascist? Ah, echt waar?' vroeg hij belangstellend,' schrijft Ginzburg. Alle drie haar broers zouden zich aansluiten bij het verzet, tot grote trots van hun ouders.

De liefde voor taal kreeg Ginzburg met de

MEMOIRES

**NATALIA
GINZBURG
FAMILIE-
LEXICON**

De Arbeiderspers,
€25,99, 300 blz.

→ Natalia Ginzburg, hier rond 1990. FOTO LEONARDO CENDAMO/GETTY IMAGES

helden in deze memoir, die een levendige familie schetst. Als je het boek openslaat, is het alsof je langs het gezinshuis loopt en door het open raam het gekissebis, geharrewar en de onderlinge plagerijtjes opvangt.

Mopperkont

Haar immer vrolijke moeder die een groot enthousiasme voor alles en iedereen aan de dag legde en tegelijkertijd altijd aan het klagen was over kou (of warmte), sprak zichzelf in de derde persoon toe: "Helemaal van wol, Lidia," zei ze, terwijl ze de stof van de kleren bevoelde.' Ze was de hele dag aan het kletsen en bekvechten met bediende Natalina die ze Lodewijk XI noemde.

En haar vader, die een enorme mopperkont was, wond zich voortdurend over iedereen op: 'Wat een janboel!' riep hij. Of: 'Ik wil niet dat je ezelachtig doet bij Adele. Jullie zijn allemaal ezels.' Of: 'Wees niet zo'n oelewapper!' (Heerlijk woord).

De kinderen hebben onderling zo ook hun eigen veelgebezigde uitdrukkingen en riedeltjes. De stemming van broer Mario is goed als hij aan de ontbijttafel 'de strant van de kant van de hand' begint op te dreunen. Met alle klinker-varianties van dien ('de stront van de kont van de hond'). Of het spel waarbij ze mensen indeelden in 'mineralen, vegetalen of animalen'.

Alle lof voor de vertaler Jan van der Haar, die die ingewikkelde opdracht had dit persoonlijke en lokale lexicon waar ook een tijdsbeeld uit opdoemt, te vertalen in het Nederlands mét

behoud van Ginzburgs klankkleur en nestgeur. Daar is hij met vlag en wimpel in geslaagd.

Ginzburg blinkt uit in de (associatieve) omschrijvingen. Neem de manier waarop ze haar vriendin Lola schetst, die onder het lopen 'de lucht doorkliefde met haar haviksneus' en veel zachte maar geërgerde kreten uitslaat: 'die duivinzachte kreet vanuit haar keel.' Het zijn omschrijvingen waaruit niet alleen een beeld, maar direct een karakter uit opdoemt.

Hoewel het boek bijna een heel leven be-

Het is bevreemdend hoe weinig Ginzburg zichzelf in het verhaal betreft

strijkt, zijn de handelingen van de personages ondergeschikt aan hun taalgebruik.

Op de achtergrond speelt de opkomst van het fascisme in Italië. Dat krijgt een steeds pregnantere rol naarmate Ginzburg ouder wordt en haar vader en broers worden opgepakt en de woorden 'verzet' en 'antifascisme' belangrijker worden.

De blik naar buiten

Het is bevreemdend hoe weinig ze zichzelf in het verhaal betreft. Leone Ginzburg, haar man, die voor een verzetskrant schrijft, wordt in 1944 door nazibeulen doodgemarteld in de Regina Coellgevangenis. We lezen alleen dat hij niet meer terugkomt en dat ze bij haar ouders gaat wonen. In haar tweede huwelijk krijgt ze een zwaar gehandicapte dochter en een zoonnetje dat een jaar na de geboorte overlijdt aan een hartafwijking. We lezen er niets over.

Ginzburg heeft een ander literair doel voor ogen: de blik is naar buiten en nadrukkelijk niet naar binnen gericht. *Familielexicon* is bovenal zwierig, luchtig, aanstekelijk en regelmatig grappig. Het draait om het plezier van de taal.

De memoir is intiem op een ongedwongen manier, zonder uitleg van onderliggende emoties. Hoe uitzonderlijk dit is, wordt uitvoerig besproken en bevestigd in een nawoord dat bestaat uit analyses en kritieken van het werk: *Familielexicon* is een superieur experiment.

Dieuwertje Mertens